

ПРО ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗВІТНОСТІ ТА УТОЧНЕННЯ ЇЇ МІСЦЯ В СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

© 2017 ЧЕРНІКОВА І. Б., ЯКУБА Є. В.

УДК 657.37

Чернікова І. Б., Якуба Є. В. Про вдосконалення визначення звітності та уточнення її місця в стратегії розвитку підприємства

Розглянуто та проаналізовано тлумачення поняття «звітність» за різними джерелами та запропоновано власне бачення даної категорії на основі аналізу тенденції розвитку відносин в економічній сфері. Також запропоновано власне тлумачення обліку як процесу. Обґрунтовано необхідність правильного визначення місця звітності в загальній стратегії підприємства та формування у стейкхолдерів вірного сприйняття звітності як інформаційного масиву. Авторами уточнено місце нефінансової звітності в загальній стратегії розвитку підприємства та доведено доречність надання зацікавленим користувачам повної інформації відносно діяльності суб'єкта господарювання. Вказано основні можливості введення в дію механізму відкритого звітування.

Ключові слова: звітність, визначення, класифікація, облік, стратегія.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 10.

Чернікова Ірина Борисівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: chernikova.irina58@gmail.com

Якуба Євгенія Василівна – здобувач, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: evgeniya7yakuba@gmail.com

УДК 657.37

Черникова И. Б., Якуба Е. В. Об усовершенствовании определения отчётности и определении её места в стратегии развития предприятия

Рассмотрены и проанализированы толкования понятия «отчётность» согласно разным источникам и предложено собственное видение данной категории на основании анализа тенденции развития отношений в экономической сфере. Также предложено собственное толкование учёта как процесса. Обоснована необходимость правильного определения отчётности в общей стратегии предприятия и формирования у стейкхолдеров верного восприятия отчётности как информационного массива. Авторами уточнено место нефинансовой отчётности в общей стратегии развития предприятия и доказана уместность предоставления заинтересованным пользователям полной информации относительно деятельности предприятия. Указаны основные возможности введения в действие механизма открытого отчётности.

Ключевые слова: отчётность, определение, классификация, учёт, стратегия.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 10.

Черникова Ирина Борисовна – кандидат экономических наук, доцент кафедры бухгалтерского учета и аудита, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: chernikova.irina58@gmail.com

Якуба Евгения Васильевна – соискатель, Харьковский государственный университет питания и торговли (ул. Клочковская, 333, Харьков, 61051, Украина)

E-mail: evgeniya7yakuba@gmail.com

UDC 657.37

Chernikova I. B., Yakuba E. V. On Improving the Definition of Reporting and its Place in the Enterprise Development Strategy

The interpretations of the concept of «reporting» have been considered according to different sources and an own vision of this category has been suggested based on an analysis of the tendency of relations in the economic sphere. Also an own interpretation of accounting as a process has been suggested. The need to correctly define reporting in terms of the overall enterprise strategy and formation of the correct stakeholders' perception of reporting as an information array has been substantiated. The authors have clarified the place of the non-financial reporting in the overall development strategy of enterprise and demonstrated the appropriateness of providing interested users with full information about the activities of enterprise. The main possibilities for introducing an open reporting mechanism have been indicated.

Keywords: reporting, definition, classification, accounting, strategy.

Fig.: 1. **Tbl.:** 2. **Bibl.:** 10.

Chernikova Irina B. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Accounting and Auditing, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivska Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: chernikova.irina58@gmail.com

Yakuba Evgeniya V. – Applicant, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivska Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: evgeniya7yakuba@gmail.com

Розвиток відносин між різноманітними економічними одиницями формує необхідність перегляду сучасних трактувань термінів, класифікацій та фундаментальних положень бухгалтерської облікової науки. Це дозволить розкрити нові напрями розвитку бухгалтерської думки та вдосконалення методики представлення інформації. Підвищення якості інформації, необхідної для прийняття рішень, допоможе мінімізувати помилки в стратегічному плануванні та зміцнить конкурентну позицію підприємства на ринку. Адже володіючи більш повною та прозорою інформацією, не лише внутрішні, а й зовнішні стейкхолдери матимуть можливість виваженого прийняття рішень.

Критичний аналіз наукової економічної думки свідчить: сучасне наповнення категорії «звітність підприємства» потребує уточнення, адже не відповідає визначенню, наведеному в нормативних документах.

У більшості літературних джерел термін «звітність підприємства» розглянуто в поєднанні з поняттям «фінансова звітність» та «фінанси», оскільки в попередні періоди ці категорії об'єднували в собі дії, пов'язані з інформуванням внутрішніх та зовнішніх користувачів, в основному, про дохід та витрати підприємств – як система узагальнюючих взаємопов'язаних показників, які відображали стан і використання господарських засобів суб'єкта підприємницької діяльності, їх призначення,

джерела формування, фінансові результати, напрями використання прибутку тощо.

Однак реалії сучасності такі – на етапі трансформації економічних відносин поняттю «звітність підприємства» надають нового відтінку нефінансова звітність, звіт про сталий розвиток – звіти, які більшою мірою спрямовані не на відображення прибутку, а на демонстрацію результативності провадження господарювання економічної одиниці в певній спрямованості своєї діяльності. Зведення трактування звітності підприємства до такої, що відображає лише економічну інформацію, втрачає свою актуальність, рівнозначно як і твердження, що базуватися звітність має лише на бухгалтерському обліку.

Проблеми вдосконалення визначення та класифікації звітності постійно перебувають в центрі наукових суперечок серед економістів. Цими питаннями займалися такі провідні вітчизняні та закордонні вчені, як: Л. М. Біла, І. А. Белобжецький, Ю. А. Верига, Г. М. Давидов, М. Я. Дем'яненко, О. В. Єфимова, Т. Є. Кучеренко, Г. Г. Кірейцев, А. Г. Ловінська, Ю. Я. Лузан, М. В. Мельник, Б. Нідлз, В. П. Пантелеєв, В. Ф. Палій, В. В. Сопко, Б. Райан, П. Я. Хомин, А. Н. Хорін та ін.

Високо оцінюючи здобутки вітчизняних і зарубіжних учених, зазначимо, що низка проблем щодо організаційно-методичного формування звітності ринкових структур господарювання за умов формування нових підходів до управління потребує додаткових ґрунтовних досліджень. Це й зумовило вибір теми статті, підтверджує її актуальність та дало змогу визначити мету й основні напрями дослідження.

Метою даної статті є вдосконалення визначення звітності підприємства на основі аналізу тлумачень інших авторів та уточнення місця звітності в стратегії господарської одиниці за сучасних умов розвитку економіки країни та світу в цілому шляхом доопрацювання класифікаційних характеристик звітності підприємства.

Трактування категорії «звітність підприємства» пов'язано з різністю сфер, в які спрямовують свої активи ринкові структури, окрім звичайної господарської діяльності: впровадження екологічного менеджменту, довгострокових стратегічних планів розвитку, соціальної відповідальності, організації різноманітних проектів, починаючи від благодійності до наукових розробок нових методів виробництва (зберігання) продукції, що мають за мету зменшення негативного впливу на оточуюче середовище. Враховуючи зростання важливості проінформованості стейкхолдерів про діяльність компанії з метою прийняття різноманітних рішень, що можуть мати вплив на показники діяльності одиниці, набуває важливості правильність та коректність надання інформації таким користувачам, відповідно до їх потреб та вимог. Тому, на даному етапі розвитку економічних відносин, вважаємо за доцільне переглянути засади формування поняття «звітність підприємств» і класифікацію видів звітності. Внаслідок цього користувачі та звітувальники зможуть правильно оцінити місце тієї чи іншої інформації в загальній стратегії діяльності підприємства та мати уявлення про цілі розвитку компанії.

Уточненням поняття «звітність» займалося чимало науковців (табл. 1).

Таблиця 1

Трактування поняття «звіт» різними авторами

Автор(-и), джерело	Тлумачення поняття
1	2
М. І. Бондар, Ю. А. Верига, Л. І. Леженко, М. М. Орищенко, Н. В. Прохар [1]	– Заключний етап облікового циклу, який складається на підставі даних бухгалтерського обліку для задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів: внутрішніх та зовнішніх; – є одним з основних джерел інформаційного забезпечення, складається шляхом виконання спеціальних процедур обробки, групування та підрахунку даних і формується на завершальній стадії облікового процесу; – систематизує інформацію про діяльність підприємства, яка необхідна всім зацікавленим особам для прийняття ефективних управлінських рішень
А. Г. Завгородній [2]	Система взаємозалежних узагальнених підсумкових показників, що характеризує умови і результати діяльності підприємств, організацій та установ, міністерств і відомств, галузей виробництва тощо за певний період (місяць, квартал, півріччя, рік). Ґрунтується на відповідній цифровій та іншій інформації, даних оперативного, бухгалтерського, статистичного, податкового і фінансового обліку. Основним призначенням є одержання достовірної, об'єктивної та стабільної інформації про стан соціально-економічного розвитку країни та її регіонів, результати діяльності господарюючих суб'єктів невикробничої сфери з метою прийняття управлінських рішень здійснення контролю, розроблення державних програм, прогнозування тощо. У складанні широко застосовують типові форми та інструкції про порядок їх заповнення, які розробляють і затверджують Мінфін і Держкомстат України
В. С. Лень, В. В. Гливенко [8]	Система даних (показників), що характеризує роботу підприємства за певний період, називають звітністю. Основне завдання звітності – передача інформації тим, хто її використовує для прийняття рішень
П. П. Німчинов [4]	Звітність є системою узагальнених економічних показників, що характеризують рівень виконання плану, наявність і використання засобів та результати господарської діяльності за звітний період. ... одним із завдань бухгалтерського обліку є своєчасне й якісне складання звітності та одержання необхідної системи показників. Для бухгалтерського обліку звітність як система узагальнених показників є директивою, вказівкою, в яких показниках слід узагальнювати дані поточного обліку

1	2
I. М. Щирба [10]	Інформаційна система, яка формується відповідно до потреб ринкової інфраструктури та є основою при прийнятті обґрунтованих рішень. Вона містить дані, узагальнені в системі фінансового обліку, які надаються зовнішнім користувачам, а також дані внутрішньогосподарського обліку, які закриті для зовнішніх користувачів та є комерційною таємницею. Є основним засобом комунікації та важливим елементом інформаційного забезпечення аналізу фінансово-господарського стану
О. В. Дудкевич [6]	Звітність є самостійною системою надання даних, необхідних для інформаційного забезпечення менеджменту, і в жодному разі вона не може вважатися складовим елементом (прийомом) бухгалтерського обліку
Академічний тлумачний словник (1970–1980) [5]	Письмово. чи усно давати звіт про свою роботу, діяльність, про стан чого-небудь і т. ін.
Вікіпедія [7]	Звіт – письмове повідомлення про виконання певної роботи

Обґрунтовано, що більшість авторів, які досліджували дане питання, схиляються до думки, що метою функціонування бухгалтерського обліку є складання звітності. Ми згодні з думкою М. І. Бондар, що звітність – це представлення інформації, яка необхідна зацікавленим особам для прийняття ефективних управлінських рішень [1]. Але, з огляду на сучасні методи представлення нефінансової звітності, дана категорія значно ширша, ніж система показників, тому що вміщає в собі також пояснення та звіти у вільному форматі.

За нашою думкою, звіт – це спосіб представлення інформації, який відіграє важливу роль у стратегії підприємства, даючи змогу стейкхолдерам отримати інформацію щодо діяльності бізнес-одиниці для прийняття рішень. У той час як облік слід розглядати як безперервний потік інформації, динаміки та розвитку, спосіб фіксації в єдиній інформаційній системі операцій, у процеси яких залучені ресурси підприємства. Звітність – це фіксація сталого стану в певний момент часу, з можливістю відслідковування та аналізу змін при порівнянні з попередніми звітами.

Щодо класифікації, то існує безмежна кількість ознак, за якими здійснюється її розподіл.

Так, Гливенко В. В. і Лень В. С. наводять розширену класифікацію, що залежить від потреб користувача, за такими ознаками:

- ✦ за часовим фактором: оперативна, періодична, річна, разова;
- ✦ за ступенем узагальнення: первинна (подається окремим підприємством) та зведена за даними первинної звітності;
- ✦ за обсягом: повна та коротка;
- ✦ за охопленням видів діяльності: висвітлює, наприклад, всю діяльність підприємства, або обмежується лише певними видами діяльності;
- ✦ за способом відправки: поштова, телеграфна та відправлена за допомогою електронної пошти;
- ✦ за місцем подання: зовнішня (фінансова, податкова, статистична, адміністративна) та внутрішня [8].

Свою чергою, Верига Ю. А. зі співавторами – прихильниками більш стислої класифікації – розподіля-

ють облік і, відповідно, звітність на: бухгалтерську, внутрішньогосподарську (управлінську) та статистичну [1]. Принципи їх класифікації узагальнено на *рис. 1*, що надає можливість первинної ідентифікації звітності для подальшого правильного її структурування та представлення стейкхолдерам. При розгляді більш повного набору ознак у працях відображаються схожі з попередніми науковцями мотиви класифікації, що демонструє *табл. 2*.

Звертаючи увагу на класифікацію звітності, слід зауважити, що більшою мірою вся вона ґрунтується на основі бухгалтерського обліку. Відображення в нефінансовій звітності інформації не лише бухгалтерського характеру, а здебільшого зібраної оперативними методами з різноманітних джерел, і формує основну відмінність, що вносить суттєві зміни до структури класифікації звітності підприємства.

У науковому середовищі панує практика поділу звітності залежно від обліку на фінансову, управлінську (чи адміністративну, за іншими джерелами – [9]), статистичну, податкову, тоді як важливість соціального обліку та нефінансової звітності за даних умов не розглядається.

Представлена структурна побудова демонструє, що до системи класифікації звітності також вносяться зміни за рахунок розвитку економічних відносин – розширюється коло споживачів інформації, а, відповідно, і сама форма надання такої інформації. Стейкхолдери, що мають вирішальний голос при розгляді можливості розвитку підприємства, вимагають надання інформації з певною періодичністю та якісними характеристиками.

З огляду на вищесказане зроблено висновок – відображення в класифікації звітності підприємства нефінансової складової формує питання про перегляд ієрархічної структури. Проведення паралелей дає можливість віднести вказані типи звітності до бухгалтерської, виділивши нефінансову звітність окремо, що пояснюється різноманітністю та неоднорідністю представленої інформації.

Для вирішення з-поміж інших типів звітності варто внести зміни до поняття «фінансова звітність», адже абстрактне визначення, що використовується при опи-

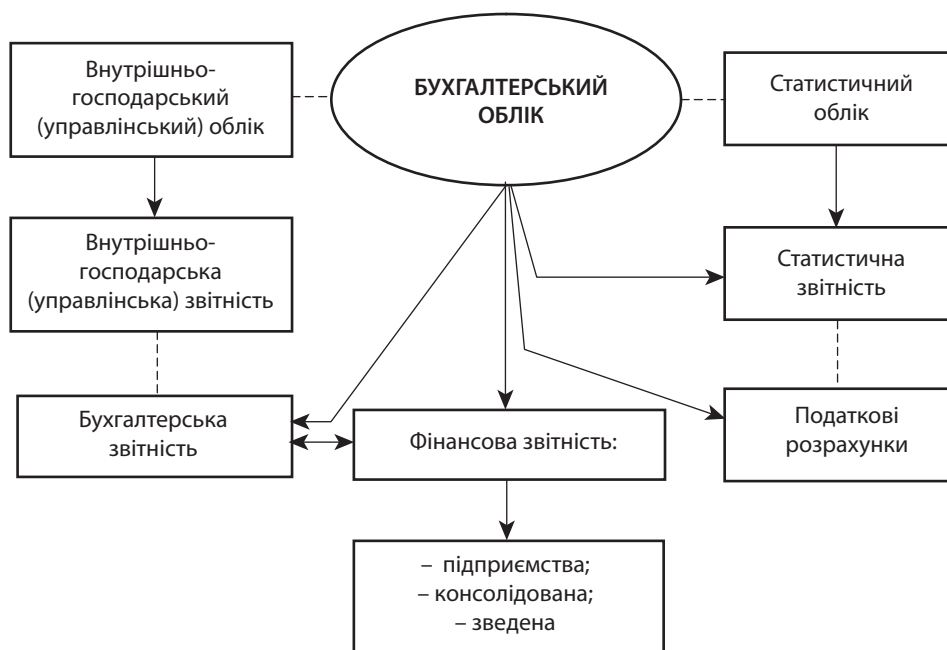

Рис. 1. Залежність видів звітності від джерел інформації за Верігою Ю. А. та ін. [1]

Загальна структура класифікації звітності за Лень В. С., Гливенко В. В. [8]

	Ознака	Класифікація
Звітність	За порядком регулювання та роллю в управлінні	Загальнодержавна Внутрішньогосподарська (управлінська)
	За місцем використання	Зовнішня (фінансова) Внутрішня (управлінська)
	За змістом звітних даних	Типова Спеціалізована
	За обсягом показників	Коротка Повна
	За періодом складання	Періодична Річна
	За ступенем узагальнення даних	Первинна Зведена
	За терміном подання	Термінова Звичайна
	За способом відправлення	Телеграфна (факс) Власноруч Поштова

сі, дає можливість будь-яку звітність, що ґрунтується на бухгалтерському обліку та містить дані підприємства щодо функціонування, називати фінансовою. У даному випадку не береться до уваги нормативне регулювання форм звітності, а лише змістовне наповнення.

ВИСНОВКИ

Удосконалення визначення та класифікаційних характеристик звітності створить умови для більш повного розуміння не лише її суті, а й важливості впровадження на підприємствах триєдиного підходу до її складання, а саме: повне та достовірне розкриття інформації про

Таблиця 2

фінансове становище і ділову стратегію – фінансовий звіт; участь компанії у вирішенні суспільних проблем – соціальний звіт; захист навколишнього середовища – екологічний звіт. Це, своєю чергою, передбачає надання інформації, що міститься у звітах, зовнішнім користувачам. Досліджено, що за умов ринкового механізму господарювання провадження стратегії з відкритим звітуванням на підприємстві має цілий ряд переваг: створення позитивного іміджу, зацікавленість працівників, привабливість для клієнтів та інвесторів тощо.

Однак складність впровадження принципу відкритості звітування для зовнішніх користувачів в Україні ускладнюється бажанням зберегти внутрішньопідприємницькі процеси в таємниці, незважаючи на вигоди, що можуть бути отримані при повному висвітленні діяльності. Реформація такого підходу до організації бізнесу повинна здійснюватися не лише примусово, з введенням нових законів, але й освітньо-інформаційно: на прикладах, демонструючи переваги. Першим кроком у розвитку вказаного процесу і є уточнення вищезазначених понять – для створення міцної бази впровадження вірного розуміння важливості звітування та проінформованості користувачів інформації. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Звітність підприємства: підручник/М. І. Бондар, Ю. А. Веріга, М. М. Орищенко та ін. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 570 с.
2. Звітність. URL: <http://cyclop.com.ua/content/view/1540/1/1/84/#22285>
3. Сутність звітності та її класифікація. URL: http://studopedia.su/6_29907_sutnist-zvitnosti-ta-ii-klasifikatsiya.html
4. Німчинов П. П. Загальна теорія бухгалтерського обліку. Київ: Вища школа, 1977. 240 с.
5. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/>

6. Дудкевич О. В. Взаємозв'язок звітності та елементів методу бухгалтерського обліку // Реформування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи: тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (29–30 листопада 2007 р.). Київ: Юр-Агро-Веста, 2007. 268 с.

7. Категорія: Звітність. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Звітність>

8. Лень В. С., Гливенко В. В. Звітність підприємства: підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 612 с.

9. Гливенко В. В. Звітність підприємства: навч. посіб. URL: <http://uchebniks.net/book/154-zvitnist-pidpriyemstva-navchalnij-poibnik-glivenko-vv.html>

10. Щирба І. М. Теоретичні основи формування системи звітності підприємства. Вісник Асоціації докторів філософії України. 2015. № 1. URL: <http://aphd.ua/publication-30/>

REFERENCES

“Akademichniy tlumachnyi slovnyk (1970–1980)” [Academic explanatory dictionary (1970–1980)]. <http://sum.in.ua/>

Bondar, M. I. et al. *Zvitnist pidpriyemstva* [Statements of the company]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury, 2015.

Dudkevych, O. V. “Vzaiemozv'язok zvitnosti ta elementiv metodu bukhgalterskoho obliku” [The relationship of accounting and elements of accounting method]. *Reformuvannia obliku, zvitnosti ta audytu v systemi APK Ukrainy: stan ta perspektyvy*. Kyiv: Yur-Ahro-Vesta, 2007.

Hlyvenko, V. V. “Zvitnist pidpriyemstva” [Statements of the company]. <http://uchebniks.net/book/154-zvitnist-pidpriyemstva-navchalnij-poibnik-glivenko-vv.html>

“Katehoriia: Zvitnist” [Category: Reporting]. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Звітність>

Len, V. S., and Hlyvenko, V. V. *Zvitnist pidpriyemstva* [Statements of the company]. Kyiv: Tsentр navchalnoi literatury, 2006.

Nimchynov, P. P. *Zahalna teoriia bukhgalterskoho obliku* [A General theory of accounting]. Kyiv: Vyshcha shkola, 1977.

“Sutnist zvitnosti ta yii klasyfikatsiia” [The essence of reporting and classification]. http://studopedia.su/6_29907_sutnist-zvitnosti-ta-ii-klasifikatsiya.html

Shchyrba, I. M. “Teoretychni osnovy formuvannia systemy zvitnosti pidpriyemstva” [Theoretical bases of formation of the reporting system of the enterprise]. *Visnyk Asotsiatsii doktoriv filosofii Ukrainy*. 2015. <http://aphd.ua/publication-30/>

“Zvitnist” [Reporting]. <http://cyclop.com.ua/content/view/1540/1/1/84/#22285>